Felcsuti Péter

Mi felett sajnálkozzunk?

VISSZHANG - LXV. évfolyam, 49. szám, 2021. december 10.

Sajnos Bauer Tamás nem olvasta el figyelmesen a hozzászólásomat, amit Bokros Lajos *A hatékony és tisztességes kapitalizmus politikai gazdaságtana* (2021/42., okt. 22.) című írásához fűztem, vagy figyelmesen olvasta, de úgy gondolta, hogy felhasználhatja egy másfajta állásponttal folytatott vitájához (*Sajnos?*, *ÉS,* 2021/48., dec. 3.). Egyszerűen nem felel meg ugyanis a valóságnak Bauer állítása, miszerint *„Felcsuti azzal a feltételezéssel fejti ki bírálatát, hogy a környezeti ártalmak növekedésére, a klímaválságra a kapitalizmus valamikori meghaladása kínálhat gyógyírt, miként a társadalom kettészakadására is".*

Idézem írásom (*Sarokkövekről és más dolgokról*, *ÉS,* 2021/44., nov. 5.) idevonatkozó részét, hogy az olvasó eldönthesse a kérdést: *„A továbbiakban mindenesetre* az elsőként említett irányzat talaján *állva szeretnék néhány bíráló észrevételt megfogalmazni Bokros politikai gazdaságtanával kapcsolatban, bár nem tagadom,* a másodikat is igen rokonszenvesnek *találom"* (kiemelés tőlem). Csak a rend kedvéért, az első a kapitalizmus lehetséges megjavításáról, a második a meghaladásáról szól.

Hogy léteznek posztkapitalista víziók, amelyek nem a letűnt szocializmust, pláne nem annak a kelet-európai verzióját akarják visszahozni, hanem a pazarló és szén-dioxid-kibocsátással együtt járó, ráadásul különösebb boldogságot és elégedettséget sem eredményező fogyasztással szemben (lásd még Scitovsky „örömtelen gazdaságát") másfajta „jó életet" képzelnek el a modern kor embere számára, nos, ezek nekem valóban rokonszenvesek, de hozzáteszem, nem sok realitását látom annak, hogy akár csak a legfejlettebb országokban – amelyek meg is engedhetnék maguknak – teret kapjanak, Magyarországon pedig különösen nem.

Megismétlem tehát, Bokros közgazdasági-politikai gazdaságtani nézeteivel a kapitalizmus igenléséből kiindulva vitatkoztam és vitatkozom. A kapitalizmus igenlése azonban számomra nem azt jelenti, hogy mintaként olyan ideális világot kellene elénk állítani, ami egyszerűen nem létezik, soha nem is létezett, azaz nincs összhangban a valósággal. A közgazdaságtan és általában a társadalomtudományok feladata nem absztrakt modellek és konstrukciók építése, hanem a valóság elemzése és megjavítása, már ha lehet. Reménykedjünk, hogy lehet, ahogy D. Acemoglu, a kortárs főáramú közgazdaságtan egyik legnevesebb alakja is teszi, aki egy, a közelmúltban megjelent könyv (R. Henderson: *Reimagining capitalism in a world on fire*, 2021) méltatásában felsorolja az összes súlyos problémát, amit a mai kapitalizmussal kapcsolatban érdemes felsorolni (mindenesetre jóval többet, mint amennyit én felsoroltam), majd végül ezt írja: „Talán lehet erkölcsösebb és innovatívabb kapitalizmusunk. Van remény!"

Vessük össze ezzel Bauer vágyvezérelt érvelését a nyugati kapitalizmus mellett: *„…sikeres fellépésre* (ti. a kapitalizmus problémáit megoldandó) *csak plurális demokráciákban nyílik esély".* Ez bizony számomra eléggé panglossi gondolatnak tűnik.

Végezetül szeretném megismételni: nem hiszem, hogy Magyarországon a kapitalista berendezkedésnek belátható időn belül értelmes alternatívája lenne. Ugyanakkor azt sem hiszem, hogy segítené ennek a gondolatnak az elfogadtatását – sőt kifejezetten kontraproduktívnak tartom –, ha a létező kapitalizmusról olyan dolgokat állítunk vagy tételezünk fel, amelyek ellentétesek a társadalom tagjainak a tényleges tapasztalataival, ideértve természetesen azokat a tapasztalatokat és ismereteket is, amelyeket nemcsak a hazai, de a nyugati kapitalizmus súlyos működési zavarairól szerezhetnek.